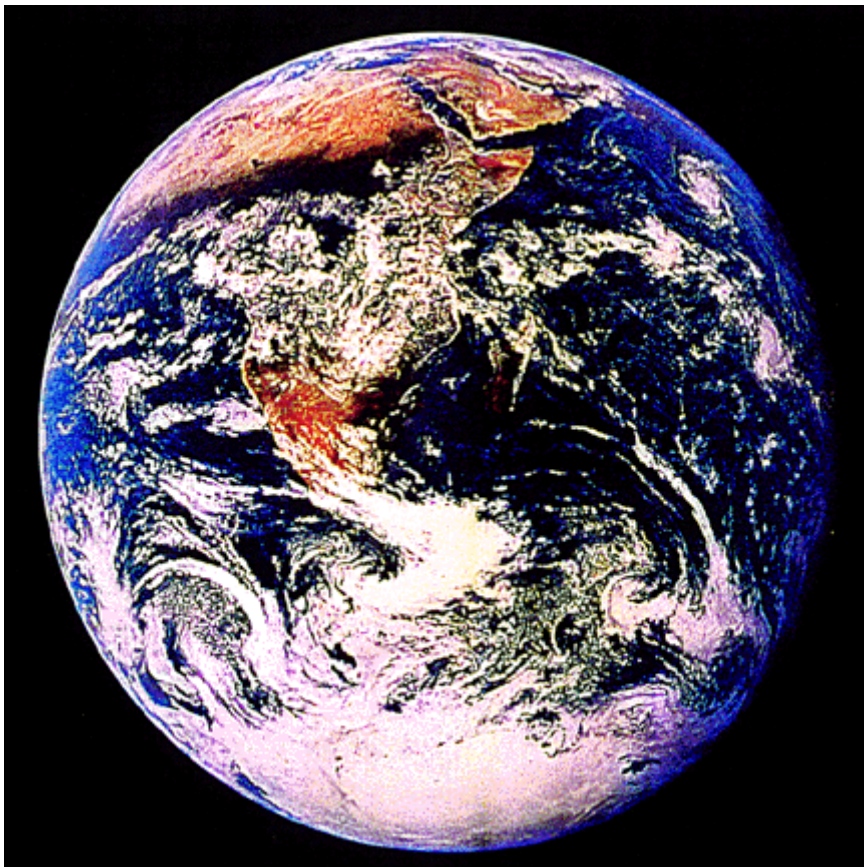

Metode oppgave i etikk

Gjør rede for & drøft "menneskeverd" i lys av den globale ressursbruken, med spesielt henblikk på relasjonen mellom fattige og rike land.

Utarbeidet av: Maria Morfjord, Elisabeth Heggheim, Linda Merethe Tveit & Thomas Ruenes.

Kritikere: Line Birgitte, Mari & Rakel.

Dato/år: 18-3-2002

Fag: Etikk metode.

Vejl. Lærer: Øyvind Skjegstad

Skole: Ansgar Teologiske Højskole

1.0 Innledning:

På bakgrunn av oppgavens ordlyd har vi valgt å definere følgende problemstilling:

Sett i lyset av dagens ressursfordeling, kan vi si at vesten følger sitt menneskeverdideal i praksis?

Etter vår oppfatning kan denne oppgaven vinkles på flere ulike måter. Vi har valgt å legge hovedvekten på vestens bruk av ressurser i forhold til u-land, og i hvilken grad denne skjeve fordelingen stemmer overens med vestens menneskeverdideal.

1.1 Avgrensning:

Vi har ikke gått inn på ressursfordelinga innad i enkeltland, men har konsentrert oss mer om forholdet i-land/u-land.

Vi har ikke gått særlig inn på hvordan u-hjelp bør organiseres og fordeles.

1.2 Behandlingsmåte:

Vi vil først gi kort redegjørelse for noen forskjellige menneskesyn og hva dette har å si for menneskeverdet. Gjennom dette gjør vi et forsøk på å definere hva som er vestens menneskeverdideal. Vi vil også trekke inn noen punkter fra FNs menneskerettserklæring. Deretter vil vi gi et overblikk over den globale ressursbruken/ fordelingen. Til slutt vil vi drøfte hvor vidt den vestlige befolkning følger sitt menneskeverdideal i praksis.

1.3 Disposisjon

1.0 Innledning

- 1.1 Avgrensning
- 1.2 Behandlingsmåte
- 1.3 Disposisjon

2.0 Menneskesyn

- 2.1 Naturalistisk menneskesyn
- 2.2 Sekulær humanistisk menneskesyn
- 2.3 Forbrukerkulturens menneskesyn
- 2.4 Marxistisk menneskesyn
- 2.5 Islamsk menneskesyn
- 2.6 Kristent menneskesyn

3.0 Menneskerettighetserklæringer

4.0 Global ressursfordeling og rikdom/fattigdom

- 4.1 Verdens ressursfordeling og bruk
- 4.2 Hvorfor fattigdom i u-land, modeller

5.0 Drøfting

6.0 Konklusjon

7.0 Litteratur

2.0 Menneskesyn og menneskeverd

Under dette punktet vil vi gi en kort redegjørelse for noen sentrale menneskesyn, og hvilke konsekvenser de enkelte syn har for menneskeverdet. Med menneskesyn mener vi her en helhetlig forståelse av hva et menneske er.

2.1 Naturalistisk menneskesyn

Det naturalistiske menneskesyn vil hevde at et menneske kun er et naturprodukt på linje med alle andre levende skapninger på jorda. Det er et resultat av den kosmiske evolusjon som alle arter har utviklet seg gjennom. Naturalismen regner ikke at det er noen kvalitativ forskjell mellom et menneske og andre levende vesener. Med det menes at mennesket er ikke grunnleggende forskjellig fra andre ting på jorda. Det snakkes kun om en gradforskjell, mennesket er nok den arten som har utvikla seg lengst. Mennesket er med andre ord i bunn og grunn ikke noe annet enn et intelligent dyr.

Hva er det så som gir mennesket sin verdi?

Ut fra et rent naturalistisk syn, er det menneskets evne til å tenke og handle mer fornuftig og formålstjenelig enn andre vesener som gir det sin verdi.

Dette prinsipielle utgangspunkt har blitt videreført bla i Freuds psykoanalyse, der menneske først og fremst ses på som et driftsvesen.

2.2 Sekulær humanistisk menneskesyn

Den sekulære humanisme vil si at mennesket er noe mer enn bare et naturvesen som styres av drifter. Menneskelivet blir sett på som tilværelsens høyeste verdi. Dette kommer bla til uttrykk gjennom en sterk omsorg for enkeltindividet. Mennesket er et åndsvesen, og har egenskaper som gjør at det kan hente sin etiske kilde fra seg selv. Mennesket er godt på bunnen, og har tilgang til sin normkilde gjennom sin fornuft og sine følelser. Mennesket kan stort sett velge om det vil være godt eller ondt, og vi kan således si at humanismen representerer et ganske positivt syn på mennesket.

Mennesket får sin verdi først og fremst fordi det har egenskaper som dyrene ikke har. Det har evne til å tenke, føle og vise omsorg i langt større grad enn andre skapninger. Det har også mulighet til å skille mellom rett og galt. Også i det humanistiske syn snakker vi om en kvantitativ forskjell mellom msk og dyr, ikke i så stor grad kvalitativ. Menneskets verdi må begrunnes ut fra ting i mennesket selv, ikke noe "fremmed" utenfra.

Det sekulær humanistiske menneskesyn har i dag fått stort innpass både i samfunnet og i enkeltmennesker, særlig i den vestlige verden.

2.3 Marxistisk menneskesyn

Et marxistisk menneskesyn vil i utgangspunktet også se mennesket som et naturvesen. Men til forskjell fra dyrene har vi evne til å manipulere med vår egen framtid, dvs vi har evnen til å tenke taktisk, legge planer, og også gjennomføre dem. Det som skiller et menneske fra dyrene er altså først og fremst noe det kan gjøre.

Menneskeverdet blir således tett knyttet opp mot evnen til å arbeide. Et liv uten arbeid er en trussel mot menneskets verdi.

Det er særlig kommunistiske land som til en viss grad har reflektert den marxistiske måten og tenke på. Vestlige land har i utgangspunktet hatt lite til overs for Marx, i hvertfall i prinsippet..

2.4 Forbrukerkulturens menneskesyn

Dette er kanskje ikke et menneskesyn i tradisjonell forstand, men de senere årene har det vokst fram en forbrukerkultur som langt på vei har påvirket menneskets måte å tenke og syn på seg selv. Det er særlig reklamen som formidler dette idealet. Det gjelder å eie og kjøpe de rette tingene, da blir livet godt og problemfritt. Målsettingen er å skaffe seg stadig nye ting. Enkeltmennesket skal realisere seg selv, og fellesskapet/samfunnet har bare verdi så lenge det fungerer som en ramme for dette.

Hva slags verdi får mennesket her? Langt på vei kan en nok si at menneskets verdi ligger i evnen til å skaffe penger, og dermed mulighet til å kjøpe seg lykken på jord. Selv om kanskje de fleste vil ta avstand fra denne "ideologi" i teorien, så har den allerede gjort seg ganske gjeldene, særlig i vestlige/rike land.

2.5 Islamsk menneskesyn

Islam vil si at mennesket er skapt av Allah, som hans ypperste skapning. Mennesket står over resten av skaperverket. Mennesket selv er skapt til å være Allahs tjenere/slaver og hans forvaltere på jorda. Denne posisjonen krever lydighet, både fordi Allah krever det, og også fordi det vil gi mennesket det beste livet.

Mennesket kan erkjenne rett og galt gjennom sin fornuft, men er samtidig svakt og trenger veiledning. Som eneste skapning har mennesket mulighet til å være ulydig mot Gud.

2.6 Kristent menneskesyn

Et kristent msk syn legger vekt på at mennesket er skapt og således villet av Gud. Mennesket er skapt i Guds eget bilde, og har således kvalitativ forskjell fra dyrene, vi er noe helt annet, ikke bare pga egenskaper. Mennesket har en særstilling i skaperverket, og som eneste vesen har det mulighet til å ha en personlig relasjon til sin skaper. Det kristne msk syn legger også vekt på menneskets opprør og fall, mennesket er ikke "godt på bunnen", og kan således ikke selvstendig utforme sin etikk. Men mennesket har også fått oppreisning i troen, og har således igjen mulighet til samfunn med sin Gud.

Ut fra et kristent syn får ikke mennesket sin verdi på bakgrunn av egenskaper det har. Menneskets verdi kommer utenfra, fordi det er ønsket og skapt av Gud, i Hans bilde. Et sengeliggende menneske som ikke en gang vet sitt eget navn, har således samme samme verdi som en suksessrik forretningsmann som gjennom sitt arbeid tilfører samfunnet mange goder.

3.0. Utdrag av menneskerettighetserklæringen.

3.1. Vi vil nå gi et overblikk over de menneskerettighetserklæringene som sier noe om ressursfordeling med spesielt henblikk på den enkeltes primære behov.

3.2. Den 10 desember 1948 vedtok og kunngjorde FN verdenserklæringen om menneskerettighetene. Den ble vedtatt med 48 lands JA-stemmer, ingen stemte imot, men 8 land avsto fra det hele.

Artikkel 1: Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og rettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.

Artikkel 3: Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.

Artikkel 5: Ingen må utsettes for tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Artikkel 22: Enhver har som medlem av samfunnet rett til sosial trygghet og har krav på at de økonomiske, sosiale og kulturelle goder som er uunværlige for hans verdighet og den frie utvikling av hans personlighet, blir skaffet til veie gjennom nasjonale tiltak og internasjonalt samarbeid i samsvar med hver enkelt stats organisasjon og ressurser.

Artikkel 25: Enhver har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for hans og hans families helse og velvære, og som omfatter mat, klær, bolig og helseomsorg, nødvendige sosiale ytelser og rett til trygghet i tilfelle arbeidsløshet, uførhet, sykdom, enkestand, alderdom eller annen mangel på eksistensmuligheter som skyldes forhold han ikke er herre over.

Mødre og barn har rett til spesiell omsorg og hjelp. Alle barn skal ha samme sosiale beskyttelse. Enten de er født i eller utenfor ekteskapet.

Artikkel 28: Enhver har krav på en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeliggjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring.

4.0 Global ressursfordeling og rikdom/fattigdom

4.1 Verdens ressursfordeling og resursforbruk !

Konkrete eksempler på BNP (bruttonasjonalprodukt) pr innbygger innen de mest fattige og rike land i verden.

Fattige land:

Rike land:

Mosambik	90 dollar	Sveits
35760 dollar		
Tanzania	90 dollar	Japan
31490 dollar		
Etiopia	100 dollar	Danmark
26730 dollar		
Sierra Leone	150 dollar	Norge
25970 dollar		
Vietnam	170 dollar	USA
24740 dollar		

4.2 Hvorfor fattigdom i u-land, modeller

Under dette punktet vil vi se litt på hva det er som ligger bak fattigdom i såkalte u-land. Det er nemlig en rekke forhold som har innflytelse på situasjonen i sør og som også berører ressursbruk og fordeling innad i disse land.

- Hva er normalt? Utvikling eller fattigdom?
I et langsiktig historisk perspektiv kan vi se at det faktisk er den raske utviklinga som er unntak, og fattigdom og mangel på ressurser som er\har vært normalt. Dette er viktig for å forstå nøden i utviklingslandene.
- Befolkningspresset er stort. Dødsratene har sunket drastisk mens fødselsratene har holdt seg stabile.
- Inngangsbilletten til industrialisering i form av avansert teknologi og investeringer er ofte betydelig. Resultatene av industrialiseringen er også mindre (i form av arbeidskraft som igjen er en viktig kilde for inntekt) enn før.

I tillegg skiller økonomen John Kenneth Galbraith mellom tre hovedmodeller for å forklare hvorfor økonomisk utvikling ikke er kommet i gang:

1. "Afrika sør for Sahara"- modellen.

Her er de fleste hindringer for økonomisk vekst.

- Manglende kulturelt grunnlag blir spesielt vektlagt. I 1958 var det ca. 10 000 afrikanere studerende ved universitet, og mer enn halvparten av disse i Nigeria og Ghana. De mest ekstreme forholdene var i Zaire hvor bare 16 afrikanere hadde fullført universitetsutdannelse før uavhengigheten i 1960.

Det er vanskelig å tenke seg utvikling uten utdannelse, det være universitetsutdanning eller praktisk opplæring.

- Jorda er dessuten dårlig egnet til jordbruk, og ørken og jungel vanskeliggjør transport.

- Analfabetismen har dype røtter.
- Regionale konflikter og stammekonflikter har fortsatt stor betydning.
- Svake, udugelige og korrupte regimer blir i seg selv en viktig hindring for utvikling.

2. Den sørasiatiske modellen.

- Her synes befolkningsveksten og kapitalmangelen å være hovedhindringene. Befolkningsveksten er så rask at den ”spiser opp” fremskrittene som blir gjort, og kapitalmangelen gjør de nødvendige investeringene vanskelige. Dette karakteriserer også flere stater i Latin-Amerika, Midtøsten og Afrika.

Som en rekke større og mindre hindringer har vi:

- Skjev sosial struktur innad.
- Skjeve eiendomsforhold særlig i jordbruket.
- Et lammende byråkrati.
- Omfattende korrupsjon.

3. Den latinamerikanske modellen.

Denne modellen passer også flere stater i Midtøsten. Her er jevnt over utdanningsnivået høyt og staten kan gjerne sitte med relativt betydelige kapitalressurser. Men;

- Også her er befolkningspresset svært stort.
- Få steder er den sosiale strukturen skjevere enn i mange latinamerikanske land. Et eksempel er jordfordelingen. Her har småbønder liten mulighet for å øke produksjonen. Om så, stikker gjerne andre av med gevinsten. Her må vi nevne at gerilja skaper størst utrygghet ute på landsbygdene; bøndene kontrolleres ved at geriljaen pålegger dem ”skatter”. Bønder med relativt bra økonomi er svært utsatt for utpressing og kidnapping. Denne frykten som landsbyfolk og bønder opplever er hovedgrunnen til de folkemassene som drives på flukt mot byene i sitt eget land. Dermed blir jord som egentlig er ressursrik liggende brakk. Mange av dem som har kapital og utdanning nok til å være med å bygge landet emigrerer gjerne til USA, Canada eller Europa på grunn av egen sikkerhet.
- I de raskt voksende byene foregår en til dels betydelig industrialisering. Men overskuddet herfra fordeles ofte gjennom en komplisert kombinasjon av samarbeid og strid mellom tre hovedgrupper; de multinasjonale selskapene, staten og den lokale økonomiske eliten. Samfunnet må også sørge for andre eliter: den militære, den geistlige og den politiske. Dermed blir det ikke nok til alle og de lar seddelpressen gå. Slik er det at verdens høyeste inflasjoner finnes her.
- I tillegg finnes det også her svært korrupte og svake regimer som ofte i mer eller mindre grad er under stadig frykt for geriljagrupper som vil hindre politisk engasjement og tiltak mot geriljaen og narkotikahandel (som latinamerika er kjent for...)
- Latinamerika gir mange eksempler på økonomisk vekst som hovedsakelig bare har hjulpet et mindretall. En vekst som ikke kommer det store flertallet til gode, har åpenbare minussider.

5.0 Drøftelse

Det finnes i dag en mengde ulike menneskesyn og ulike syn på menneskets verdi. I en tid der det individualistiske mer enn noen gang står i sentrum, er det også naturlige at det vil være store individuelle forskjeller på hvordan vi definerer menneskeverdet. Også innenfor en og samme kultur, ja kanskje til og med livssyn/religion. Likevel mener vi det fortsatt er relevant å snakke om ulike hovedsyn som gjør seg gjeldene. Selv i individualistiske samfunn vil de fleste kunne plassere sitt menneskesyn under en eller annen hovedgruppe. I punkt 2 har vi presentert kort noen av de største menneskesyn grupperinger vi finner idag. Men hvordan stemmer teori og praksis overens? Er det våre ideal som gjør seg gjeldene i våre daglige handlinger og praktiske holdninger??

På bakgrunn av faktaopplysningene omkring verdens ressursbruk og –fordeling, er det særlig nærliggende å stille spørsmålet om hvorvidt folk i vesten egentlig følger sine ideal. Gjør vi det vi egentlig står for, eller er det store avvik mellom teori og virkelighet? For å kunne si noe om dette må vi først prøve å definere en slags fellesnevner for hva som er vestlige menneskers ”offisielle” syn på menneskeverdet. På bakgrunn av redegjørelsen for ulike syn i punkt 2, mener vi å kunne si at vår forståelse av menneskeverdet særlig bygger på to hovedmenneskesyn, nemlig det kristne og det humanistiske. Ser vi på for eksempel Norge, vil en finne at de fleste av landets lover, og også samfunnets måte å ”tenke” på, bygger på nettopp disse syn. Lik verdi uansett rase, intelligens og utrustning, rett til fritt å velge religion og livssyn, er verdier som står høyt i vårt samfunn. Likeledes retten til å spise seg mette, få medisinsk behandling når det er nødvendig, og muligheten til å ta utdanning. Det er heller ikke så mange som stiller spørsmålsteget ved retten til å eie og råde over egne ressurser. Hvordan kan land som har dette synet på menneskeverdet på mange måter være skyld i den skjeve fordeling og bruk av ressurser som er i verden idag? Vi vil drøfte noen *ulike løsningsforslag*.

1. Dette har ingenting med vestens menneskesyn, U-landene må selv ordne opp

En del vil argumentere for dette, og mener at folk i i-land ikke kan bære skylden for den skjeve fordeling som er idag. U-landene har jo masse ressurser, men menneskene som bor der er enten ikke intelligente nok, eller for late til å utnytte potensialet. I-landene har kommet dit de er idag gjennom hard jobbing og studering, og vi har egentlig ikke ansvar for andre enn oss selv. Vi har nådd vår velstand fordi vi bestemte oss for å trå til og jobbe alle mann. Vi har selv hatt vår tid med fattigdom, men vi kom oss ut av det selv. Det hele handler om vilje og evne til å utnytte mulighetene.

Selv om det nok ligger noen poeng i et slikt syn, mener vi at denne argumentasjonen er noe tynn, og lite basert på fakta. Det er ikke mulig å påvise at hvite har større eller mer utvikla intelligens en mørke mennesker. Når det gjelder utnyttning av ressurser, kan man heller ikke bare hoppe bukk over det faktum at vestlige land i en årrekke har utnyttet og tappet ressurser fra U-landene til vår egen fordel. Ofte uten at lokalbefolkningen har fått noe nytte av det.

2. Måten jorda forvaltes er forenlig med humanistisk og kristen tankegang

Vi har jo fått i oppdrag å råde og legge jorda under oss. Da er det helt naturlig at de kulturer og samfunn som har kommet lengst i utvikling tar styringa. De vestlige land har teknologien, erfaringen og kunnskapen som skal til for å forvalte jorda best mulig. Både Bibelens historier og utviklingslæren viser at det er de som har kommet lengst og som besitter mest makt, er de som er best egnet til å styre. Som du sår skal du høste, det er derfor ikke rart at noen har mer

enn andre idag. Tvert imot, det er helt naturlig at Gud velsigner kristne siviliserte land, akkurat slik han velsignet Abraham og Israel. Vi som kristne skal derfor ikke ha dårlig samvittighet selv om andre i verden har lite. Vi skal glede oss over velsignelsen og rikdommen, akkurat slik Bibelens mennesker og folk i generasjonene før oss har gjort. At hedningene har mindre å rutte med, er helt normalt.

Mange i den vestlige verden tenker slik idag. Etter vår mening vitner dette synet om en mangelfull helhetsforståelse av Bibelen og det kristne forvalteransvar. Det går an å argumentere slik med Bibelen i hånda, men da trekker man ut det man har mest lyst til. Det greske ordet for ”forvalte” er ”oikonomeo”, som betyr ”Å dele ut mat og drikke i en husholdning, slik at alle til rett tid får det de skal ha.” Å argumentere som tidligere nevnt, blir etter vår mening veldig lett misbruk av Bibelen. Også ut fra et mer helhetlig humanistisk syn, der enkeltmennesker står i sentrum, vil det bli vanskelig å argumentere tilfredsstillende.

3. Liv og lære går ikke alltid hånd i hånd.

I vesten har vi et ideal som har sitt fundament og ryggrad i Bibelske prinsipper og gjennomtenkte humanistiske verdier. Det er rett å vise nestekjærlighet, dele med andre, og å verdsette andres liv og velvære like høyt som seg selv. Vårt forvalteroppdrag understreker dette (Se forrige punkt), det handler om å sørge for at alle har det godt, ikke først å fremst råde i betydningen ”herske”. Bibelens ord om at ”her er ikke jøde eller greker, slave eller fri, mann eller kvinne.....” understreker også at et hvert menneskeliv har lik verdi, og følgelig krav på samme respekt. Ut fra en samlet kristen og humanistisk etikk er det liten tvil om vårt ansvar for å dele med hverandre er noe fundamentalt.

Problemet er imidlertid at praksis ikke alltid er like lett. Når våre flotte ord skal kokes ned til praktisk hverdag, blir alt mye verre. Hvis det at andre skal få det bedre betyr at jeg må gå litt ned i levestandard, er det lett å forlate den prinsipielle etikken... I vesten idag lever vi på mange måter hyklerisk, prinsipielt står vi nesten samlet for en fin etikk, muligens verdens beste, men vi handler ikke i samsvar med den... Med vår levestandard og manglende vilje til praktisk solidaritet, viser vi at et norsk el amerikansk liv teller mer enn et afrikansk. At et menneske blir drept i trafikken i vårt land, er mer alvorlig enn at 10 barn sulter i Sudan. Vår vestlige verden rammes således av Den nytestamentlige advarsel fra Jakob om ”tro uten gjerning” Vår etikk er på mange måter død.

6.0 Konklusjon

På bakgrunn av redegjørelsen for dagens ressursfordeling og årsaken til denne og på bakgrunn av vestens ”offisielle” syn på menneskeverdet, må vi på mange måter svare ”nei” på vårt innledende spørsmål. Det er ikke alltid samsvar mellom våre prinsipielle syn og våre faktiske handlinger. Den skjeve ressursfordelingen viser at vi ikke gir alle mennesker den samme verdi. Det kan til slutt være på sin plass å si at det betyr ikke at de som idag bor i fattige land bare skal sitte med lua i hånda og motta hjelp. Men det betyr at vi i våre praktiske handlinger i hverdagen bør begynne å vise at et menneske er et menneske, med alt det innebærer, enten det bor i Oslo eller Afghanistan. Det bør også gi seg utslag i hvordan vi som individer og som samfunn bruker lommeboka vår.....

7.0 Litteratur

Fellesskap og Ansvar
Øst, vest, nord, sør

av Gunnar Heiene og Svein Olav Thorbjørnsen
av Geir Lundestad